

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Dynamika vztahů v profesionálním a amatérském basketbalu

Luboš Lachman

Bakalářská práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Luboš Lachman**
Osobní číslo: **H14219**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Dynamika vztahů v profesionálním a v amatérském basketbalu**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Student se ve své bakalářské práci bude zabývat rozdílnou dynamikou vztahů v profesionálním a v amatérském basketbalu. Bude zkoumat, jaké faktory ovlivňují vztahy s trenérem a mezi hráči navzájem a co ovlivňuje rivalitu v týmu. Bakalářská práce bude založena na sociálně antropologickém terénním výzkumu, student je přitom jak v amatérském, tak profesionálním basketbalovém týmu insiderem. Ve výzkumu budou použity metody zúčastněného a přímého pozorování a neformálních i formálních polostrukturovaných rozhovorů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Blanchard, K. 1995. The Anthropology of Sport. Greenwood Publishing Group.

Coufalová, B. a kol. 2014. Trestněprávní odpovědnost ve sportu. Praha: Leges.

Čechák, V., Linhart 1986. Sociologie sportu. Praha: Olympia.

Oehler, K. T. 2007. Rivalita a jak s ní správně zacházet. Praha: Beta Books.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Tereza Hyánková, Ph.D.**
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2017**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.
 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 94

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlášení autora

Prohlašuji, že tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na mojí práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, která na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 17.6.2017

Luboš Lachman

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucí práce PhDr. Tereze Hyánkové, Ph.D., nejen za odborné vedení práce, ale i za čas, který mi věnovala a za její cenné rady.

Dále děkuji všem respondentům, kteří mi věnovali svůj volný čas a poskytli mi potřebné informace k vytvoření této práce.

Název

Dynamika vztahů v profesionálním a amatérském basketbalu

Anotace

Předmětem bakalářské práce je zkoumání dynamiky vztahů v profesionálním a amatérském basketbalovém týmu. Zaměřuje se na popis faktorů, které ovlivňují vztahy s trenérem a mezi hráči navzájem, a na to, co ovlivňuje rivalitu uvnitř týmu a mezi soupeřícími týmy. Součástí bakalářské práce je terénní výzkum, v němž byly použity metody zúčastněného a přímého pozorování a strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Student je členem profesionálního i amatérského basketbalového týmu, jež jsou výzkumným vzorkem, a práci prokládá vlastními zkušenostmi a názory. Celá práce je sociálně antropologicky orientovaná.

Klíčová slova

Rivalita, sport, vztahy, volný čas, disciplína, basketbal, professionalismus, amatérismus

Title

Dynamics of relationships in professional and amateur basketball

Annotation

The subject of the bachelor thesis is the study of dynamics of relationships in the professional and amateur basketball team. It focuses on describing the factors that affect coach - player relationships and what affects rivalry within the team and between rival teams. Part of the bachelor's thesis is field research, using participatory and direct observation methods and a structured interview with open questions. The student is a member of the professional and amateur basketball team, which is a research sample, and interferes with their own experiences and opinions. The whole work is socially anthropologically oriented.

Key words

Rivalry, sport, relationships, leisure, discipline, basketball, professionalism, amateurism

Obsah

ÚVOD	9
1. CÍL A FORMULOVÁNÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY	11
2. METODOLOGIE	12
3. TERÉNNÍ VÝZKUM	14
3.1 Výzkumný vzorek	15
3.2 Průběh terénního výzkumu	18
3.3 Etika výzkumu	19
4. DEFINICE SPORTU	21
4.1 Odvětví sportu a úrovně provozování	22
5. HISTORIE SPORTU	23
5.1 Historie a vývoj basketbalu	23
6. BASKETBAL V SOUČASNOSTI	26
6.1 Amatérský basketbal	27
6.2 Profesionální basketbal	28
7. SOCIÁLNÍ POVAHA SPORTU	30
8. DYNAMIKA VZTAHŮ V BASKETBALOVÉM TÝMU	31
8.1 Vedení týmu	34
8.2 Inkluze.....	36
8.3 Konflikt	38
8.4 Rivalita	43
9. SHRNTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	47
10. ZÁVĚR	51
11. BIBLIOGRAFIE	53
SEZNAM PŘÍLOH	54

ÚVOD

Basketbalová tematika je mi velice blízká, neboť já sám jsem aktivním hráčem basketbalu. Věnuji se mu již třináct let. Začínal jsem jako kluk a v současnosti jsem členem amatérského i profesionálního basketbalového týmu. V rámci závodního hraní jsem vystřídal již několik basketbalových týmů, avšak nejvíce spokojený jsem v tom dosavadním. Jsou zde velmi kvalitní trenéři, kteří k hráčům přistupují přátelsky a současně mají přirozenou autoritu a respekt.

Basketbal je kolektivní kontaktní míčový sport a basketbalový tým je sociální skupinou, ve které se tvoří, vyvíjejí a mnohdy i zanikají sociální vztahy, proto jsem si jako téma své bakalářské práce zvolil *Dynamiku vztahů v profesionálním a amatérském basketbalovém týmu*. Je zaměřena na vztahovou problematiku uvnitř týmu, tedy mezi hráči, a na meziskupinové vztahy. Všude, kde jde o výhru, nějaký úspěch či získání výhodnějšího postavení, je celkem samozřejmé, že dochází ke konfliktům a rivalitě různé intenzity. Cílem práce tedy je zhodnotit vztahy uvnitř zkoumaného profesionálního i amatérského basketbalového týmu, analyzovat konflikty a rivalitu a popsat faktory ovlivňující situaci v týmech i mezi týmy (přesná formulace cíle práce je uvedena v kapitole 1). Vztahy, konflikty i rivalita jsou popisovány z teoretického hlediska a na základě zkušeností hráčů basketbalu, kteří tvořili vzorek při mém výzkumném šetření.

Práce má podobu teoreticko-empirickou. Je však koncipovaná trochu jinak, než běžně bývá. Není rozdělena na teoretickou a praktickou část, ale teoretický obsah jednotlivých kapitol je doplněn výsledky výzkumu, který byl proveden na základě tří metod: polostrukturovaného rozhovoru, zúčastněného pozorování a přímého pozorování z pozice insidera. Díky polostrukturovanému rozhovoru jsem získal přehled, jak hráči ze dvou předem zvolených basketbalových týmů vnímají vztahovou situaci, konflikty a rivalitu. V textu se pak

objevují přepisy jejich odpovědí na jednotlivé otázky a jsou doplňovány poznatky získanými mým vlastním pozorováním (zúčastněným a z pozice insidera).

Z hlediska struktury práce je pozornost nejprve věnována popisu terénního výzkumu a metod, které jsou prostředkem k získání potřebných dat a informací. Další částí je definování sportu jako takového, jeho vývoje z historického hlediska a historie basketbalu. Kapitola 6 popisuje basketbal v současnosti a pak následuje stěžejní část práce – zaměření se na sociální povahu sportu, vztahovou problematiku, konflikty a rivalitu.

1. CÍL A FORMULOVÁNÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cíl a stanovení výzkumné otázky jsou při zpracování závěrečné práce zásadními kroky.

Z tématu práce vyplývá poměrně jasný cíl, a tím je: **Zjistit hlavní rozdíly mezi amatérskou a profesionální úrovní basketbalu a vymežit faktory, které ovlivňují vztahy uvnitř dvou předem vybraných basketbalových týmů a mezi týmy na zápasech.**

Co se týká výzkumné otázky, Strauss a Corbinová říkají, že způsob jejího kladení je velmi důležitý, neboť do značné míry určuje volbu výzkumné metody. Výzkumná otázka vymezuje hranice výzkumného problému. Není totiž možné, aby badatel prozkoumal všechny aspekty zkoumaného problému, a právě výzkumná otázka pomáhá výzkumný problém zúžit na velikost, kterou je možné reálně prozkoumat. Definice výzkumné otázky zní takto:

„Výzkumná otázka je výrok, který identifikuje zkoumaný jev.“ Jinými slovy by se dalo říci, že výzkumná otázka je směrnici, která vede k prozkoumání určité situace, místa konání události, dokumentů, aktérů nebo informátorů. (Strauss, Corbinová 1999: 23-25) Ve své práci bych rád zodpověděl hlavní výzkumnou otázku, která zní: **Jak se liší vztahy v profesionálním a amatérském basketbalu a co je ovlivňuje?**

Hendl říká, že výzkumné otázky je možné během výzkumu doplňovat a upravovat, avšak já doufám, že to nebude třeba. Dále je dle Hendla důležité zvolit metodologii a navrhnout výzkumný plán, posbírat a analyzovat data a díky tomu dojít k závěrům. (2005: 40) Následující kapitola je tedy zaměřena na stanovení metod výzkumu, pomocí nichž budu hledat odpovědi na výše uvedenou výzkumnou otázku.

2. METODOLOGIE

Metodologií se dle Velkého sociologického slovníku obecně rozumí nauka o metodách, resp. teorie metod jakéhokoliv jednání zahrnující jejich kritické hodnocení. (Petrušek a kol., 1996: 621) Metodou v sociální a kulturní antropologii je promyšlený postup, jehož cílem je dosáhnout sběru a následného analyzování a zpracování získaných etnografických dat. Je důležité, aby výzkumník data uchovával ve svých záznamech a v analytickém procesu je pak přetvořil v informace. (Soukup, 2014: 77) Já jsem si pro svůj výzkum zvolil tyto metody: polostrukturovaný rozhovor, zúčastněné pozorování a pozorování z pozice insidera.

Polostrukturovaný rozhovor spočívá v řadě pečlivě formulovaných a doplňujících otázek, na které respondenti odpovídají. Analýza dat z tohoto interview se snáz provádí, protože se témata v přepisu lépe lokalizují. (Hendl, 2005: 173) Tuto metodu výzkumu jsem si zvolil z toho důvodu, že potřebuji srovnat odpovědi na stejné otázky, a abych mohl obecně zhodnotit situaci, vztahy a atmosféru v basketbalových týmech, musím zjistit, nakolik se respondenti v odpovědích a názorech shodují.

Zúčastněné nebo-li participantní pozorování patří mezi nejdůležitější metody kvalitativního výzkumu. Díky němu je možné popsat, co se děje, kdy a kde se to děje, kdo nebo co se dění účastní, jak se věci objevují a proč. (Hendl, 2005: 193) Je to klíčová antropologická technika, která spočívá v přímé účasti na životě studované skupiny a probíhá sběr etnografických dat. (Soukup, 2014: 93) Metodu zúčastněného pozorování nejvíce využiji uvnitř profesionálního basketbalového týmu. Tam totiž hostuji, jsem tedy přímým účastníkem dění, podílím se na životě a fungování týmu a mohu tak zhodnotit, jak to v týmu chodí.

Třetí výzkumnou metodou je metoda pozorování z pozice insidera. Jedná se především o moji vlastní zkušenost, názor, pocit a pohled na týmy z pozice hráče. Tato metoda je spíše metodou doplňkovou, jelikož data, získaná prostřednictvím rozhovorů a

zúčastněného pozorování, po analýze doplňuji o svůj vlastní pohled na danou problematiku. Pozorování z pozice insidera má své výhody i nevýhody. Výhodou je bezesporu to, že jako člen týmu mohu posoudit, zda se hráči chovají při výzkumu přirozeně, tedy stejně jako jindy (standartně), prostředí týmu znám, proto se v něm snáz orientuji a rozhovory s respondenty jsou pro obě strany jednodušší, uvolněnější a informace lépe využitelné. Nevýhoda naopak spočívá v riziku zatížení výzkumu subjektivním pohledem. Je třeba dávat pozor na to, abych se oprostil od osobních sympatií, na hráče nahlížel jako na osobnosti, a abych objektivně analyzoval získaná data a informace.

3. TERÉNNÍ VÝZKUM

Terénní výzkum a data v něm získaná jsou praktickým doplněním teoretických informací.

Před jeho zahájením je vhodné jej pečlivě promyslet a stanovit postup, kterým se bude výzkumník řídit. Soukup (2014: 81-82) uvádí šest etap, do kterých lze terénní výzkum rozdělit:

1. Stanovení výzkumné otázky a lokality – výzkumná otázka již byla uvedena v kapitole 1 a lokalitou, nebo spíše výzkumným vzorkem, jsou dva předem vybrané basketbalové týmy, o nichž se blíže mluví v kapitole 3.1.
2. Určení zdrojů etnografických dat a postup jejich získávání – sběr dat musí být systematický a promyšlený, proto se musí stanovit, jaká data potřebuje výzkumník získat a jak bude postupovat.
3. Příprava na terénní výzkum – připravit terénní deník.
4. Pobyt v terénu a sběr etnografických dat – samotný průběh výzkumu a zaznamenávání dat. V kapitole 2 bylo uvedeno, že je důležité, aby výzkumník data uchovával ve svých záznamech a po analýze z nich vytvořil informace. Rozhovory, vlastní poznatky a zkušenosti jsem si tedy po dobu terénního výzkumu zaznamenával do svého terénního deníku.
5. Postup při analýze a interpretaci dat – vyhodnocování a přepis získaných dat.
6. Zveřejnění výsledků – v případě závěrečné práce vložení výsledků do textu.

V rámci terénního výzkumu jsem se zaměřil na srovnání vzniku, vývoje a vztahů ve dvou předem vybraných basketbalových týmech, které proti sobě hrají v přátelských zápasech nebo v Českém poháru. Oba dva týmy velmi dobře znám, protože v nich aktivně působím, resp. v jednom jsem stálým hráčem a ve druhém hostuji.

3.1 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvoří dva basketbalové týmy. Z důvodu zachování anonymity jsem je fiktivně pojmenoval. Prvním je profesionální basketbalový tým „Profi“, ve kterém hostuji, a druhým je amatérský tým „Amatér“, v němž jsem stálým hráčem.

Tým „Profi“ má celkem 15 členů a každý z nich se snaží dostat do závěrečné nominace, která čítá 12 lidí. Záleží však především na trenérovi, jak daného hráče obsadí na hřišti. Důležité tedy je, aby byl trenér vnímavý, empatický a především profesionál, tzn., že má přehled o tom, v jaké fyzické a psychické kondici se hráči před konkrétním zápasem nachází a podle toho je do hry obsazuje.

Tým „Amatér“ má 15 hráčů a hraje 2. ligu. Situace je zde podobná, jako v týmu „Profi“. Trenér má také ve svých rukou rozhodování o postavení hráčů ve hře. Občas se stává, že je tým doplňován i mladšími hráči.

Oba dva zkoumané týmy mohou sestoupit do nižší ligy či postoupit o ligu výš. Podmínkou postupu je vítězství ve skupině. Týmy z nižších lig mohou s vítězstvím naložit dvěma způsoby. Buď využijí postupu do vyšší ligy, nebo dojde k prodeji soutěže, tým zůstane hrát na stejné úrovni a v postupové tabulce si drží první místo. Výhodou pak je to, že získá finance na nákup míčů a jiných sportovních pomůcek. Týmy z vyšších, profesionálních lig většinou využívají postupu, protože chtějí mít nárok na odměnu, budovat kariérní růst a dostat se třeba až do extraligy.

Výzkumný vzorek tvořilo deset respondentů. Pět z týmu „Amatér“ a pět z týmu „Profi“. Informace o nich jsou uvedeny v tabulkách 1 a 2.

Tabulka 1 - respondenti z týmu "Amatér"

Tým „Amatér“	Věk	Jak dlouho hraje basketbal	Jak dlouho působí v týmu	Poznámky
Adam	20	6	3	Věnuje se škole a basketbal bere jako svůj koníček. Hrál 4. nejvyšší ligu.
Alois	24	14	3	Bývalý kapitán v extralize mladšího i staršího dorostu. Hrál 4. nejvyšší ligu.
Arnošt	33	24	1	Dříve hrál jako profesionál a pak se dal na kariérní růst v práci, kde se stal ředitelem. Hrál nejvyšší ligu v České republice.
Antonín	28	19	5	Hrál 4. nejvyšší soutěž. Pak postoupil do třetí nejvyšší soutěže.
Aleš	27	17	4	Dříve hrál nejvyšší soutěž, ale kvůli zranění odešel. Dodělává si studium. Nejvyšší liga v České republice.

Zdroj: Autor

Tabulka 2 - respondenti z týmu "Profi"

Tým „Profi“	Věk	Jak dlouho hraje basketbal	Jak dlouho působí v týmu	Poznámky
Pavel	27	19	6	Dobré finanční prostředky a stále zdokonalování se v basketbalu. Hrál 2. nejvyšší ligu.
Petr	26	16	2	Přišel do tohoto týmu, kvůli lepší finanční nabídce a také kvůli lepším výsledkům. Hrál 2. nejvyšší ligu.
Prokop	28	20	7	Jako jeden z mála je odchovancem tohoto týmu. Působil zde i v mládežnických kategoriích.
Patrik	33	22	5	Hrál dřív nejvyšší ligu v cizině. Když už mu basket nedával tolik, tak se přestěhoval, našel si práci a založil rodinu.
Přemysl	37	27	8	Také hrál nejvyšší soutěž, ale kvůli zranění odešel do druhé nejvyšší ligy.

Zdroj: Autor

Hráčské pozice v týmu:

- rozehrávač (point guard)** - hráč menšího vzrůstu, který diriguje hru
- vyšší rozehrávač, menší křídlo (shooting guard)** - vyšší než rozehrávač, pomáhá rozehrávači (střelec, nájezdník)

3. **vyšší křídlo (small forward)** - nejvyšší z 1. a 2. pozice; typově se blíží k pivotům
4. **menší pivot (power forward)** - hraje blíž ke koši a je na tom pohybově lépe než 5. pozice
5. **centr pivot (center)** - tento hráč je nejvyšší a je pod košem

Tým „Profí“ nastupuje do hry v sestavě: 3 rozehrávači, 3 menší křídla, 2 vyšší křídla, 3 menší pivoti, 1 centr pivot. Je zde přesně dané, kdo má kde hrát. Občas se setkáváme s rivalitou, a to především na 1., 2. a 4. pozici. Vzniká většinou z tzv. přetlaku hráčů, protože trenér nedokáže zajistit, aby všichni na výše zmíněných pozicích hráli stejně dlouho (měli stejnou minutáž). Někdy se stává, že jeden hráč závidí druhému délku pobytu ve hře. Obsazování do hry je však plně v kompetenci trenéra, který se při svém rozhodování přiklání také k tomu, jak se jednotliví hráči staví k tréninkům. Každý má možnost zůstat v tréninkové hale déle a zdokonalovat se v dovednostech (střelba na koš po driblinku, střelba z dálky, atletické činnosti a další).

Sestava týmu „Amatér“ je trošku jiná: 1 rozehrávač, 2 menší křídla, 5 vyšších křídel, 2 menší pivoti, 2 centr pivoti. Zde je na 3. pozici přetlak hráčů (5 vyšších křídel), kteří si musí rozdělit minutáž. Pro trenéra je to opět velmi těžký úkol. Musí vybrat hráče, který má dostatečné herní zkušenosti a zároveň je fyzicky zdatný odehrát část zápasu. Ani hráči to nemají jednoduché, soupeří mezi sebou při trénincích a snaží se ze sebe vydat maximum i přes riziko zranění.

3.2 Průběh terénního výzkumu

Po zvolení výzkumného vzorku a stanovení výzkumné otázky jsem si připravil terénní deník a promyslel jsem si, jak bych rád výzkum prováděl. Mým záměrem bylo získat co nejvíce informací od hráčů z týmů „Amatér“ i „Profí“ a současně v nich situaci, vztahy a atmosféru objektivně zhodnotit. Dále pak bylo mým cílem srovnat, v čem se od sebe týmy liší a získat názory trenérů. Po dokonalé přípravě jsem mohl začít s realizací v terénu.

Tréninky týmu „Profí“ začaly v srpnu 2016 a již tehdy jsem si začal dělat poznámky do terénního deníku. Situace v tomto týmu je velmi dynamická, jelikož se nám měnily smlouvy, přišla spousta nových trenérů a hráčů. Mezi členy na hřišti panuje dobrá nálada, avšak při zápasech to bývá mnohdy horší. Stává se, že trenér někoho nepostaví do hry a špatná nálada onoho hráče se přenáší na ostatní. S tímto problémem se náš tým potýká často. Dříve jsme spolu vzájemně bez problémů komunikovali, vztahy byly výborné, dalo by se říct, že jsme fungovali jako jedna rodina a dokázali jsme jakýkoliv problém řešit společně. Od minulé sezóny je cítit, že občas mezi hráči dochází k napětí a atmosféra v celé skupině je tím narušená. Míváme problém najít kompromis mezi množstvím nejrůznějších návrhů a názorů, ale obecně si nemyslím, že by byly vztahy uvnitř týmu špatné.

Tým „Profí“ se pohybuje v horní části tabulky. V posledních třech letech se účastnil závěrečného turnaje a vždy skončil do druhého místa. Jeho cílem je se dostat do nejvyšší soutěže, což je národní basketbalová liga. Trenér je hráči velmi respektován a má důležité postavení.

Tým „Amatér“ se příliš nemění, jen přicházejí mladší hráči z dorosteneckých kategorií. Jelikož jsou moc šikovní, mám možnost s nimi hrát na hřišti a díky nim se můžu i zlepšovat. Trenér nemá tolik autority ani respektu, jako je tomu u týmu „Profí“, v kterém hostuji. Nemá tolik času, protože vykonává při trénování také své běžné zaměstnání. V tomto

týmu panuje větší stres než v týmu „Profí“, jelikož při zápasech se bojíme o svou výhru. V tomto týmu se většinou hrají jen zápasy a moc se netrénuje, protože se často hráči nesejdou v potřebném počtu. Spousta jich totiž stejně jako já, hostuje v jiných týmech. Tým „Amatér“ má také jiné ambice než tým „Profí“. Hlavním úkolem je, aby se udržela soutěž pro nadcházející ročník. Polovina zápasů se hraje na domácím hřišti a druhá polovina na hřišti hostů. Existuje nepsané pravidlo, že když tým vyhraje všechna domácí utkání, tak zachrání ligu. Tímto pravidlem se tým řídí.

Vztahy v týmu „Amatér“ jsou dle mého názoru také bezproblémové. Hráči spolu vycházejí dobře, a když už se náhodou nějaká rozepře objeví, nemá dlouhé trvání.

Jak již bylo zmíněno, záznamy do terénního deníku jsem si dělal již od srpna 2016. Současně jsem také prováděl pozorování z pozice insidera a zúčastněné pozorování. Na začátku března 2017 jsem sepsal otázky pro respondenty (viz příloha I) a v průběhu března a dubna byly realizovány rozhovory, které jsem si nahrával na diktafon a pak přepisoval, aby se mi s nimi lépe pracovalo. Ukázkou přepisu jednoho z rozhovorů uvádím v příloze II.

3.3 Etika výzkumu

Metoda pozorování bývá spojena s určitými problémy a překážkami. Nejzávažnějším problémem je problém etický. Je třeba dát pozor na to, aby nebylo narušeno ničí soukromí, proto je velice důležité všem účastníkům o pozorování říci a poprosit je o souhlas vyjádřený podpisem. (Reichel 2009: 99)

Respondenti byli seznámeni s tématem mé bakalářské práce, byl jim sdělen cíl práce a vysvětlen průběh výzkumu. Informoval jsem je o tom, že zůstanou zcela v anonymitě, týmy jsou označeny pracovními názvy a jejich názory a odpovědi na otázky budou také zveřejněny

pod fiktivními jmény. Tento přístup jsem zvolil z důvodu vyvarování se etického problému, na který upozorňuje Reichel (viz výše), ale také z důvodu ochrany soukromí respondentů. Jejich anonymita navíc přispěla k tomu, že byli mnohem více otevření a sdílní, protože odpadla obava, že se jejich názor někdo dozví, bude je za to kritizovat a negativně hodnotit.

Většina respondentů neměla problém se záznamy jejich odpovědí ani s přímou účastí při mém pozorování. Rozhovory jsem prováděl buď po tréninku v šatně, nebo jsem zval respondenty do kavárny, kde bylo prostředí méně formální, atmosféra uvolněná a měli jsme více času. Délka jednotlivých rozhovorů se lišila. Záleželo na času respondenta a na jeho výřečnosti. Většina rozhovorů nám zabrala půl hodiny, avšak některé se protáhly i na hodinu.

Hned při prvním rozhovoru jsem zjistil mírný nedostatek ve formulaci otázek pro respondenty. Stávalo se mi, že na ně odpovídali jedním slovem (např.: Dá se konfliktům předcházet? „Ano“; Jaké jsou vztahy ve vašem týmu? „Dobré“ apod.). Musel jsem se jich tedy doptávat, abych docílil rozvinutější odpovědi a získal tak více vypovídající informace. Každý další rozhovor jsem pak vedl trochu jinak. Otázky uvedené v příloze I pro mě byly pouze jakýmsi vodítkem, abych na něco nezapomněl, a rozhovory probíhaly uvolněně. To se mi osvědčilo a některé odpovědi byly opravdu obsáhlé.

4. DEFINICE SPORTU

Sport je pojem, pod kterým si člověk vybaví především pohybovou aktivitu. Ta se dá vykonávat příležitostně, na rekreační úrovni, pro zábavu, pro dobrý pocit, ve spojitosti se zdravým životním stylem, jako koníček ve volném čase nebo na vrcholové úrovni. Sport může být dle Slepíčkové definován ze dvou pohledů. První z nich považuje za základní znaky sportu hru, soutěž a výkon. Druhý pak vnímá sport více do hloubky, tedy jako zábavu, rekreaci a cvičení. Výkon ve sportu koresponduje především s prosperitou a ziskem. Takový přístup je uplatňován v profesionálním sportu. (Slepíčková 2000: 22)

V roce 1992 byla zástupci evropských zemí přijata Evropská charta sportu¹, která hovoří o postavení sportu ve společnosti a o vymezení povinností státu v péči o něj. Charta vymezuje sport takto: „Sportem se rozumí všechny formy pohybové činnosti, které ať již prostřednictvím organizované účasti či nikoliv, si kladou za cíl projevení či zdokonalení tělesné a psychické kondice, rozvoj společenských vztahů nebo dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních.“ (Tamtéž: 22)

Sluka ve své knize uvádí, že slovo sport vzniklo zkrácením širší formy, která se objevuje ve staré francouzštině, jedná se o slovo „desport“ či „deport“ nebo v Anglii „disport“. Základem těchto výrazů je latinské slovo „deportare“, což znamená „bavit se“. Později bylo převzato do dalších jazyků. Sluka nadále říká, že i když je význam pojmu sport obecně znám, neexistuje žádná všeobecná definice. V tomto se odlišuje od pojetí Slepíčkové. Říká, že i když byl sport v mnoha právních rádech definován, nebylo možné zavést jeho

---

¹ Základní a nejvýznamnější dokument. Ve čtrnácti člácích jsou formulována doporučení pro rozvoj tělesné výchovy a sportu na všech jeho výkonnostních úrovních, a to podle zásad humanismu a demokracie. Druhou část tvoří kodex sportovní etiky, ve kterém je objasněna funkce a podstata fair play, a to ve všech jeho praktických souvislostech.

jednoznačné ohraničení a v každém případě je třeba odlišit sport od obecných rekreačních aktivit a her. (2007: 13)

Po srovnání obou uvedených definic se já osobně více přikláním ke Slukovu pojetí sportu. Jsem také toho názoru, že je sport pojmem velmi širokým a jeho přesné definování a vymezení je velice složité. Do oblasti sportu spadá spousta odvětví. O některých z nich je zmínka v následující podkapitole.

4.1 Odvětví sportu a úrovně provozování

Sportovní odvětví jsou základem sportu. Člení se na základě různých hledisek. Rozlišovat můžeme kolektivní a individuální sporty, disciplíny založené na soutěžení nebo boji, kontaktní a bezkontaktní sporty, sportovní disciplíny s určitým prvkem rizika, aj. (Sluka 2007: 13)

Slepíčková uvádí, že v současnosti je nejčastěji užíváno dělení sportu podle úrovně výkonnosti. Rozlišujeme sport vrcholový, výkonnostní a rekreační. Obecně se předpokládá, že vrcholový a výkonnostní sport jsou spojeny s účastí na soutěžích a členstvím ve sportovních organizacích. Vrcholový sport pak úzce souvisí s profesionálním sportem, a to v případě, že je pro jedince hlavním prostředkem obživy. Naproti vrcholovému a výkonnostnímu sportu leží sport rekreační, který nebývá jednoznačně spojen se soutěžení a formální účastí v tělovýchovné jednotě či sportovním klubu. Lidé jej provozují individuálně bez vazby na organizaci. (2000: 23)

5. HISTORIE SPORTU

Sport je nedílnou součástí vývoje lidstva. Sekot říká: „Sport nesporně sehrál důležitou úlohu v rozvoji úsilí o zdokonalování jedince, dosahování vrcholných výkonů, sebekázně, cílevědomosti, systematičnosti a účelovosti lidského snažení a podílel se tak i na celkovém rozvoji společnosti.“ (2003: 29)

Historie sportu je vlastně historií sportovních pohybových aktivit. Podle historiků existovaly pohybové herní aktivity ve všech známých kulturách, avšak pouze v některých se vyznačovaly formálním organizováním, pravidly a písemným vedením dosažených rekordních výkonů. (Sekot, 2003: 29)

V prehistorických dobách fyzické aktivity vycházely z prosté potřeby přežití a později byly často výrazem vyjádření náboženské víry. Lidé tedy původně využívali svoji fyzickou sílu a pohybové dovednosti k přežití a jejich náboženské rituály směřovaly spíše k potřebám „utišit božské síly“ než rozšířit životní obzory formou zábavy. (Tamtéž: 30)

V dějinách lidské společnosti se setkáváme s různými pohledy na tělesný pohyb a fyzickou námahu. Zaměříme-li se zejména na počáteční stádia lidských dějin, vidíme, že právě v tělesné zdatnosti často spočíval základní předpoklad samotné existence (lov, útěk v případě ohrožení, stavba příbytků apod.) a je přirozené, že první známé formy tělesných cvičení a her byly odvozovány z pracovní činnosti lidí. (Tamtéž: 31-32)

5.1 Historie a vývoj basketbalu

Basketbal (dříve košíková) patří ke sportovním hrám, vznikl v USA a jeho zakladatelem je učitel vysoké školy ve Springfieldu, James Naismith. Ten byl v roce 1891 pověřen

vymyšlením hry, která by byla pro studenty přitažlivá i v zimním období a dala by se realizovat především v tělocvičně. Naismith se soustředil na hodnocení nejrozšířenějších sportovních her a stanovil základní principy nové hry. Šlo mu především o to, aby co nejvíce podporovala kolektivní spolupráci a nedocházelo v ní k surovostem. Určil, že se bude hrát s poměrně velkým, ale lehkým míčem, s nímž se nesmí při hře běhat, že každý hráč bude mít možnost do hry zasáhnout a míč bude vhozován do koše, uloženého horizontálně ve výšce. První pravidla byla vydána v roce 1892 (Choutka, Dobrý, Rovný 1966: 141)

Basketbal se poměrně rychle rozšířil do celého světa. Z USA pronikl do Kanady a Jižní Ameriky, dále na Filipíny a Dálný východ. V Evropě se začíná objevovat po první světové válce. V roce 1936 se stává součástí olympijských her a pravidelně jsou také pořádána mistrovství světa a různé mezinárodní soutěže. (Tamtéž: 141)

Jak již bylo zmíněno, v evropských zemích se basketbal začal rozvíjet až po první světové válce. To se týkalo také tehdejšího Československa, avšak považují za důležité podotknout, že původní pravidla basketbalu byla u nás přeložena už v roce 1898 a k prvnímu neoficiálnímu utkání došlo dokonce již o rok dříve (1897), a to ve Vysokém Mýtě. Za oficiální začátek rozvoje československého basketbalu se považuje rok 1919, kdy se v tělocvičně na Žižkově konalo první veřejné utkání družstev československých atletů. K dalšímu rozvoji basketbalu došlo ve dvacátých letech, kde prof. Pipala a kapitán Machotka pořádali kurzy nových, v Československu doposud málo známých, sportovních her. (Tamtéž: 141)

Největšími hráči basketbalu byli především studenti a v roce 1924 vznikl Český volejbalový a basketbalový svaz (ČVBBS) a od roku 1928 se začínají hrát pravidelné soutěže. Předsedou svazu byl profesor J. A. Smotlacha. V roce 1934 došlo k dohodě mezi ČVBBS a Československou obcí sokolskou (ČOS) v otázce uznání mezinárodních pravidel. K velkému rozmachu basketbalu, zejména po výkonnostní stránce, došlo po roce 1945. (Tamtéž: 141)

Basketbal je řízen mezinárodní organizací Federation Internationale de Basketball Amateur (FIBA). Byla založena v roce 1932 a mezi zakládajícími státy bylo také Československo. (Tamtéž: 141)

Během dalšího vývoje hry se ukázalo nutné doplňovat, rozšiřovat a upravovat pravidla, kterých bylo původně třináct. Pravidla se měnila poměrně často a stávalo se, že obecnost, rozhodčí ani hráči neměli možnost si na ně zvyknout, proto bylo v roce 1960 stanoveno, že se pravidla basketbalu budou měnit jednou za osm let. (Tamtéž: 141)

6. BASKETBAL V SOUČASNOSTI

Basketbal je v dnešní době jiný, než býval dříve. Jak již bylo zmíněno, s vývojem hry docházelo často ke změně pravidel, která se vyvinula do současné podoby. Na hráče jsou kladeny mnohem větší nároky a vznikly federace, které mají na starost basketbal v jednotlivých zemích. V České republice to je Česká basketbalová federace (ČBF), která se stará o chod basketbalu v Čechách a na Moravě. V její kompetenci je zajišťování licencí hráčů, trenérů, komisařů, ale také rozhodčích. Dále zajišťuje, kdy a kde se budou zápasy konat. Má na starost správu webových stránek, na kterých můžeme najít statistiky jednotlivých hráčů, výsledky zápasů apod.

Basketbal rozdělujeme na profesionální a amatérský. Někteří lidé si myslí, že v tom není výrazný rozdíl, odlišnost vnímají pouze ve finanční stránce, avšak já jako hráč, který má možnost na danou situaci nahlížet z obou dvou stran, v tom vidím mnoho rozdílů. Jedná se o nasazení, finance, kvalitu hráčů a trenérů, výkonnost hráčů apod. Toto potvrzují i někteří z respondentů mého výzkumu. Z odpovědi na otázku: „V čem vidíš rozdíl mezi profesionálním a amatérským basketbalem?“, uvádím pro ilustraci dvě odpovědi:

TÝM „PROFI“

„Profesionální basketbal je více o taktice a větším objemu tréninků a také o financích.

V profesionálním basketbale na sobě chce každý pracovat, dělat vše naplno a zlepšovat se ve všech činnostech. Amatérský sport je spíše pro zábavu, aby si člověk zasportoval a provozoval to, co ho baví. V amatérském basketbale člověk většinou nemá žádné vyšší cíle.“ (Pavel)

TÝM „AMATÉR“

„V přístupu ke hře, nasazení a financích.“ (Adam)

Z odpovědí je zřejmé to, co jsem sám již výše uvedl. Finance jsou jedním z hlavních rozdílů mezi amatérským a profesionálním basketbalem, nikoli však rozdílem jediným.

V následujících podkapitolách si obě basketbalové úrovně více rozebereme.

6.1 Amatérský basketbal

Rozdělení amatérských lig v ČR:

- 2. liga - nejvyšší z amatérských skupin. Rozděluje se na západní, střední a východní oblast.
- 3. liga - oblastní soutěž, kde proti sobě hrají týmy z více oblastí.
- 4. liga - okresní soutěž, kde proti sobě hrají týmy z okresu.
- 5. liga - městská soutěž, kde proti sobě hrají týmy z města.

Zápasy v rámci všech těchto lig pískají vždy dva kvalifikovaní rozhodčí pro danou ligu. Z každé ligy je možné dostat se v případě vítězství o ligu výš. Když se nedaří, může dojít k sestupu do ligy nižší. Výjimku tvoří 5. liga, která postoupit výš může, ale sestoupit nelze (není kam). Potom je třeba zvažovat, zda spíše nerozpustit tým. Postup z 2. ligy znamená povýšení hry na profesionální úroveň.

Hráči v amatérských týmech nejsou finančně ohodnoceni a mnohem hůř se shánějí sponzoři, proto si hráči musí nutné věci jako boty, dresy, míče apod. kupovat sami.

6.2 Profesionální basketbal

Rozdělení profesionálních lig v ČR:

- Extraliga - nejvyšší liga. Zde zápasy pískají tři rozhodčí a vždy je přítomen komisař = ten funguje jako dozor nad rozhodčími.
- 1. liga - rozděluje se na českou skupinu a moravskou skupinu.

Pro postup z 1. ligy do extraligy je nutné splnit dvě podmínky:

1. Být mezi třemi nejlepšími týmy na závěrečném turnaji (Final4).
2. Vyhrát barážové utkání s nejhorsím týmem extraligy (hraje se na dva vítězné zápasy).

První ligu pískají dva rozhodčí, ale když už se jde do konečné fáze sezóny, tím je myšleno i play-off, tak pískají už tři rozhodčí. Důvodem je to, že je potřeba všítat si všech detailů.

Za zástupce v profesionálních týmech můžeme považovat také zdravotníky nebo dokonce lékaře, aby byla zajištěna rychlá odborná pomoc v případě zranění.

Každý profesionální sportovec má s týmem sepsanou smlouvu, v níž je kromě osobních údajů, pravidel a povinností uvedeno, na kolik let se týmu zavazuje a kolik peněz bude vydělávat. Do smlouvy je možné zakomponovat také omezení či zákaz některých aktivit. V profesionálním týmu, v němž působím, je to například zákaz lyžování či jízdy na snowboardu z důvodu rizika zranění.

Když má hrát tým z vyšší soutěže s týmem ze soutěže nižší, jsou přípravy na zápas trochu odlišné. V případě týmu „Profi“ záleží to na tom, jaký je vyvíjen tlak na trenéra ze strany vedení klubu. Je jasné, že nikdo nechce prohrát zápas s týmem z nižší soutěže, tím pádem s papírově slabším týmem. Na tento zápas se tým připravuje úplně stejně, jako na

každý jiný, protože všechny zápasy jsou důležité. Přípravy vypadají tak, že trenér nebo asistent trenéra „scoutuje“ tým protihráčů, tedy analyzuje jejich hru, snaží se odhalit silné stránky, dobré hráče a vymýšlí účinnou taktiku. Například se zaměříme na hráče „střelce“, kterého musíme bránit s rukou nahoře, aby nemohl lehce vystřelit, a tím pádem skórovat. Nebo u hráče „nájezdníka“ díky scoutingu víme, že není tak dobrý střelec, a proto nemusíme mít po celou dobu u koše ruce nahoře.

Ke konci zápasu, nám v případě prozatímní prohry nebo remízy scouting pomáhá k tomu, abychom mohli eventuelně faulovat horšího hráče, který má špatné trestné hody. Tímto způsobem můžeme vyhrát zápas. Tato činnost má velký vliv na hru, může rozhodnout zápas.

Dále je také upravený trénink, kde se ukazují akce soupeře, aby z nich nemohl padnout jednoduchý koš. V den zápasu, trenér hodinu a půl před začátkem utkání udělá krátkou poradou a v rychlosti řekne a shrne, co hrají a na jaké hráče si máme dávat pozor.

Příprava týmu „Amatér“ je ovlivněna touhou porazit tým z vyšší soutěže a dokázat tak, že mají na postup o ligu výš. Přípravy v tomto týmu však nejsou tak detailní jako u týmu „Profí“. Trenér může označit některé hráče jako dobré a jiné jako horší, ale spíše než toto hodnocení upřednostňuje upozornění na hráče, kteří dávají nejvíce bodů v zápase (tyto informace získává většinou z internetových statistik) nebo ty, kteří začínají v základní pětce. „Scouting“ zde nefunguje, protože trenér i asistent trenéra nemají kvůli svým běžným pracovním povinnostem tolik času.

7. SOCIÁLNÍ POVAHA SPORTU

Sport je aktivita, která vzniká a vyvíjí se ve vzájemném soužití lidí, dá se tedy označit pojmem sociální konstrukt. Historicky vzato, byl utvářen v rámci kulturně podmíněných sociálních vztahů. Sport jako součást sociálního a kulturního života zkoumá sociologie sportu. (Sekot, 2003: 9)

Sociologie má za úkol popsat a vysvětlit postavení sportu ve společnosti, tedy získat přehled o vztahu sportu a společnosti, klást si kritické otázky týkající se jeho fungování v sociálním životě a zaměřit se na společenské a kulturní kontexty sportu. Nejde o to soustředit se pouze na popis aktivit souvisejících se sportem, ale zaměřit se na základní vazby charakterizující sport jako součást soudobé kultury a struktury hodnotových orientací.

(Tamtéž: 7)

Sekot dále říká: „Sociologie zkoumá chování zorným úhlem sociálních podmínek a kulturních kontextů a nazírá tak na skutečnost mimo a kolem jedince. Tím se odlišuje od psychologie, která v případě sportu zkoumá interpersonální dynamiku z pohledu procesů existujících uvnitř jedince.“ (2003: 10)

Sport je součástí kultury. Zaměříme-li se na hráče basketbalu, můžeme si být jisti, že jejich sportovní aktivity ovlivňují jejich pověst v daném okolí, jejich míru sebevědomí, možnosti sociálních kontaktů, příležitosti profesního uplatnění apod. Jinak řečeno, sport není pouze pohybová aktivita, ale i sociální fenomén. (Sekot, 2003: 8)

Sport je tvořen lidmi a vyvíjí se v širším kontextu dílčích idejí vztahujících se k tělesnosti a lidské přirozenosti. Děje se tak v rámci mezilidských vztahů, na pozadí projevů lidských potencií a prostřednictvím výrazových prostředků mužnosti či ženskosti. (Tamtéž: 11)

8. DYNAMIKA VZTAHŮ V BASKETBALOVÉM TÝMU

Basketbalový tým je sociální skupinou, a proto v něm probíhají nejrůznější procesy, utváří se vztahy, členové společně prožívají nejrůznější situace, dochází v ní ke sporům, rozepřím a konfliktům.

V každé sociální skupině se rozlišují různé skupinové pozice. Pozicemi se rozumí místa ve skupině. Vznikají, protože je skupina potřebuje k fungování. Každá pozice, resp. jedinec, který na dané pozici působí, má určitý úkol, který ovlivňuje fungování skupiny jako celku. Změny na jednotlivých pozicích se projevují skupinovým napětím a soubor skupinových pozic má vždy určitou dynamiku. (Novotná, 2010: 36)

Týmový sport je specifický tím, že jedinec je součástí skupiny a jeho výkon ovlivňuje výsledky celého týmu. Jestliže je člověk součástí nějaké skupiny, vytváří si v ní různé vztahy. Jak říká Novotná: „Silné vztahy vznikají v hustých a pevných sociálních sítích, které jsou splétány v častých a silných interakcích skupinových aktérů.“ (2010: 43) V týmu je důležitá především důvěra, která posiluje skupinovou identitu – „my“ ne „já“. (Novotná 2010: 43)

Když se zamyslím nad vztahy v obou zkoumaných týmech, hodnotím je jako dobré. Vzájemně si rozumíme, respektujeme, důvěřujeme si a skupinová identita „my“ v nich funguje skvěle. Zejména v týmu „Amatér“ vnímám vztahy jako pohodové a bezproblémové. Hrajeme zde především pro zábavu, radost z pohybu a kvůli odreagování, a i když občas dojde k výměně názorů, nejedná se o nic zásadního, co by fungování týmu výrazně ovlivňovalo. V týmu „Profí“ jsou hádky, konflikty a kritika častější, protože v něm jde o víc než o zábavu, tým touží po postupu, ale ani zde je nehodnotím jako destruktivní. Hádky se rychle rozplynou, konflikty bývají efektivně vyřešeny a kritiku většina členů přijímá dobře a snaží se odnést si z ní především pozitiva (např. když hráč udělá výraznou chybu a je za ni kritizován, přizná to a příště se jí snaží vyvarovat). Své tvrzení doplňuji názory vybraných

respondentů z obou zkoumaných týmů. Na otázku „Jaké jsou vztahy ve vašem týmu?“ odpovídali takto:

TÝM „PROFI“

„Vztahy v našem týmu jsou, dle mého názoru, velmi dobré. Nevšímám si, že by vznikala nějaká nenávisť mezi jednotlivými hráči nebo že by si někdo něco záviděl. Naopak si myslím, že u nás funguje zdravý konkurenční boj, kdy každý hráč chce soupeřit s ostatními, aby si zasloužil více minut v utkání.“ (Pavel)

„V lepším kolektivu jsem zatím nehrál.“ (Prokop)

TÝM „AMATÉR“

„Velmi dobré.“ (Alois)

Odpovědi těchto tří respondentů moje výše uvedené hodnocení doplňují a především potvrzují. Dokonce i respondenti, jejichž odpovědi neuvádím, vnímají atmosféru a vztahy v týmu pozitivně. Pouze jeden hráč z týmu „Amatér“ na výše uvedenou otázku odpověděl: *„Každý má určitou skupinku lidí, se kterou se baví. Myslím, že vztahy by mohly být lepší. Někdy se mi zdají být falešné.“* (Adam) Nehodnotí vztahy příliš pozitivně, a jeho odpověď uvádím proto, abych poukázal na skutečnost, že i když jsou vztahy v týmech obecně dobré, každý hráč je osobnost, a přesto, že je součástí skupinové identity má právo na vlastní názor.

Vztahy se nevytváří jen uvnitř sociální skupiny, v našem případě uvnitř basketbalového týmu, ale také mezi týmy. Jedná se o tzv. meziskupinové vztahy. Jak říká Novotná, v meziskupinové vztahy ústí meziskupinové procesy, které se odehrávají v externím sociálním prostoru sociálních skupin. Meziskupinové procesy se neustále odehrávají a mají

svoji dynamiku. Naproti tomu je charakter přetrvávajících vztahů statictější. Jinými slovy řečeno, meziskupinové procesy se neustále mění, avšak vztahy se proměňují následně a pomaleji. (2010: 78)

Novotná ve své publikaci představuje osm typů meziskupinových vztahů. (2010: 80)

Jsou to tyto:

1. **Spolupráce** – sociální skupiny se vnímají jako víceméně sobě rovné a mají vůči sobě určitou důvěru.
2. **Spojenectví** - sociální skupiny se vnímají jako sobě rovné a mají vůči sobě vysokou důvěru.
3. **Pomoc** - sociální skupiny se vnímají jako víceméně sobě nerovné a mají vůči sobě určitou důvěru.
4. **Podpora** - sociální skupiny se vnímají jako sobě nerovné a mají vůči sobě vysokou důvěru.
5. **Soutěž** - sociální skupiny se vnímají jako víceméně sobě rovné a mají vůči sobě určitou nedůvěru.
6. **Konkurence** - sociální skupiny se vnímají jako sobě rovné a mají vůči sobě vysokou nedůvěru.
7. **Rivalita** - sociální skupiny se vnímají jako víceméně sobě nerovné a mají vůči sobě určitou nedůvěru.
8. **Negace** - sociální skupiny se vnímají jako sobě nerovné a mají vůči sobě vysokou nedůvěru.

První čtyři typy vztahů jsou založeny na důvěře a skupiny se vzájemně vnímají pozitivně. Naproti tomu vztahy 5 – 8 se vyskytují na poli nedůvěry, jsou založeny na konfliktech a skupiny se vzájemně vnímají negativně. (Novotná, 2010: 81)

V basketbalu, konkrétně mezi jednotlivými týmy se setkáváme především se vztahy **soutěž, konkurence a rivalita**. Na ně se více zaměřím v podkapitolách 8.3 a 8.4.

8.1 Vedení týmu

Pro správné fungování týmu a vedení k těm nejlepším výsledkům je bezesporu velice důležité, aby jej někdo vedl. Novotná říká: „Má-li být sociální skupina nástrojem naplňování zájmů saturace skupinových potřeb, je třeba ji vést jednak k žádoucí skupinové kohezi a jednak ke skupinové konformitě.“ (2010: 51)

Rozlišujeme dva typy vůdců. Zatímco ke skupinové kohezi (soudržnosti) vede sociální skupinu vůdce socioemoční, ke skupinové konformitě (shodě) ji vede úkolový vůdce. (Novotná 2010: 52) V případě basketbalového týmu můžeme určit dva vůdce – kapitán týmu a trenér. Za socioemočního vůdce se dá označit kapitán i trenér a vůdcem úkolovým je především trenér.

Kapitán týmu je hráč, který byl do této funkce vybrán. Zastupuje tým při jednání s rozhodčím. Kapitánem by měl být hráč s autoritou.

Trenér je člověk odborně vzdělaný, který vede tréninkový proces a přípravu na zápasy. Kromě toho by měl být i dobrým psychologem, měl by dokázat hráčům empaticky naslouchat, umět motivovat, poradit a podpořit, k hráčům přistupovat individuálně, ale současně podporovat soudržnost (kohezi) týmu. Trenér má zodpovědnost za výběr družstva a obsazování hráčů v zápasech.

Každý trenér má svůj osobitý styl vedení. V odborné literatuře bývají rozlišovány různé styly vedení (řízení) a dvěma nejznámějšími jsou styl autoritativní a demokratický. Autoritativní styl by se dal definovat jako nekompromisní, s velkými nároky a vycházející

především z vlastního rozhodnutí. Demokratický styl zdůrazňuje spolupráci a trenér dokáže hráčům naslouchat.

Předmětem této práce je zaměřit se především na vztahy. Trenér vztahy v týmu, dle mého názoru, ovlivňuje jen částečně a hlavně nevědomky. Pokud některého z hráčů na hřišti upřednostňuje a častěji ho obsazuje do hry, může to v ostatních vyvolat dojem větší oblíbenosti takového hráče a způsobit narušení vztahů vůči němu. Zajímalo mě, jak toto vnímají respondenti ze zkoumaných týmů. Byla jim položena otázka: „*Ovlivňuje vztahy v týmu trenér?*“ Odpovídali většinou jednoslovně, nejčastěji „*ano*“, a odpovědi na doplňující otázku nedokázali příliš rozvinout. Vybírám dvě nejvíce vypovídající:

TÝM „PROFI“

„Trenér může být ve vztazích zásadním problémem, pokud někoho prosazuje více a někoho méně. Ale v šatně sedí hráči a ti si mezi sebou musí vyříkat co je správně a co ne.“ (Petr)

TÝM „AMATÉR“

„V mužském basketbalu tolik ne, v mládežnickém určitě ano.“ (Alois)

Respondent Petr svojí odpovědí v podstatě potvrdil moji domněnku a Alois svou odpověď na základě doplňujících otázek rozvinul tak, že v mužském basketbalu je výrazným faktorem osobnostní vyzrálost, a proto se tu závist, nepřejícnost a posuzování hráče podle frekvence obsazování do hry neobjevuje. V mládežnickém basketbalu je rivalita v tomto duchu mnohem častější. Zajímavou odpověď pak uvedl také respondent Pavel z týmu „Profi“. Není zaměřena přímo na ovlivňování vztahů trenérem, přesto bych ji rád uvedl, protože Pavel poukazuje na to, jak trenér dokáže ovlivnit atmosféru v celém týmu „*V našem týmu trenér ovlivňuje vztahy velmi! Je to zapříčiněno tím, že i když v týmu koluje pohodová atmosféra, při*

utkáni se trenér dostane pod tlak a vznikne u něho stres. Jeho negativní energie je pak přenášena na nás hráče. Výsledkem toho všeho je, že z vyhraného utkání nemáme takovou radost. Pocity jsou chvílemi i rozpačité a vše je to ovlivněno chováním trenéra.“

Vztahy v týmu jsou ovlivňovány různými faktory a osoba trenéra je jedním z nich.

8.2 Inkluze

Inkluze znamená vrůstání nebo-li začleňování. Podle Novotné (2010: 47) je skupinová inkluze procesem začleňování aktéra a odehrává se v několika fázích:

1. **Orientace na skupinu** – aktér ji pozoruje, slyší o ní, zajímá se o ni apod.
2. **Aspirace na členství** – aktér vyhledává informace o členech a skupině a uvažuje, že by se k ní přidal.
3. **Anticipační socializace** – aktér se učí jednat jako člen skupiny.

Aktér přijatý do sociální skupiny získává kompetence, práva a povinnosti člena. Začíná se podílet na skupinovém rozhodování, osvojuje si skupinové myšlení a získává skupinovou identitu. Bez procesu identifikace je skupinová inkluze nemožná. (Novotná, 2010: 47-48)

Výsledkem začleňování do skupiny (inkluze) je plnoprávné členství, které se opírá o skupinovou konformitu a vede ke skupinové kohezi. (Tamtéž: 48)

Do sociální skupiny v podobě basketbalového týmu také přicházejí noví členové a procházejí si procesem inkluze. Někdo se dokáže začlenit snáz, jiný obtížněji, ale obecně bych řekl, že jsou nováčci do týmů „Profí“ i „Amatér“ přijímáni dobře. Určitým způsobem

však mohou ovlivnit vztahy uvnitř týmu. Respondentům byla položena otázka: „*Pocítuješ změny, když k vám do kolektivu přijde nový člen?*“ Opět představím dvě vybrané odpovědi:

TÝM „PROFI“

„Vždy záleží na tom, jak nový člen zapadne do kolektivu. Pokud zapadne, je všechno v pořádku, když však nezapadne, jedná se o problém, jenž může zničit celý tým.“ (Petr)

TÝM „AMATÉR“

„Určitě ano. Jedná se o změny ve složení party i změny ve hře na hřišti.“ (Arnošt)

Jak jsem se již zmínil, nováčci vztahy v týmu i jeho fungování určitým způsobem ovlivňují. Záleží na jejich povaze a osobnostních rysech. Pokud je nový člen sympatický, bezproblémový a nemá potřebu na sebe hned od začátku upozorňovat, je týmem přijat rychle a pozitivně a k zásadním změnám nedochází. Když je příliš urputný, povýšený či nezdravě ambiciózní, tým na něj nahlíží negativně. V rámci svého průzkumu jsem stejnou otázku položil i trenérovi „Profi“ týmu. Jeho odpověď zněla takto: „*Vždycky záleží na osobnosti. Pokud je novým členem někdo, kdo příliš nevyniká, tak ho ostatní ani nezaregistrují a tým funguje jako dřív. Správný trenér se vždycky snaží nováčka do kolektivu efektivně začlenit, a pokud vzniknou změny, pak se ty negativní snaží odstranit a pozitivní zanechat.*“ Trenér tedy také potvrdil, že nejdůležitějším faktorem pozitivní sociální inkluze jsou osobnostní rysy a vlastnosti aktéra.

8.3 Konflikt

Konflikt bývá obvykle popisován jako střet něčeho s něčím. Pojem vychází z latinského *conflictus*, což znamená střet nebo srážka. Plamínek považuje za konflikt to, co do jinak klidných a fungujících systémů (sociálních skupin, rodin, firem apod.) vnáší nerovnováhu. Konflikty jsou tedy podle něho nestabilizujícími aspekty systému. (2009: 14)

V sociálních skupinách se odehrávají především interpersonální konflikty, tedy konflikty odehrávající se mezi lidmi. Najdeme mezi nimi dva typy: spory a problémy.

Spor je konflikt, do kterého jde alespoň jeden účastník s cílem prosadit své řešení. **Problém** je pak konfliktem, kde účastníci neusilují o prosazení svého, ale o nalezení dobrého řešení. Jestli má konflikt povahu sporu nebo problému, o tom rozhodují jeho aktéři, v našem případě tedy členové basketbalového týmu. (Plamínek, 2009: 18-19)

Předmětem konfliktu bývá vždy určitý druh nedostatku. Například nedostatek hodnot vede k hodnotovému konfliktu, nedostatek zájmu k zájmovému konfliktu, nedostatek informací k informačnímu konfliktu, nedostatek moci k mocenskému konfliktu apod. Řešením a cílem by tedy mělo být odstranění nedostatku nebo alespoň zmírnění napětí. (Novotná, 2010: 59)

Podle Novotné (2010: 60) se konflikt v sociální skupině odehrává ve třech fázích:

1. fáze – napětí je skryté a postupně ho přibývá (tzv. latentní konflikt)
2. fáze – předmět konfliktu se stává tématem diskuze (konflikt se začíná projevovat)
3. fáze – dochází ke střetu, konfrontačním procesům a konflikt je manifestní

V latentní fázi má skupinový vůdce úkol, a tím je, konflikt rozpoznat a otevřít proces manifestování. (Novotná, 2010: 60) Když tento fakt aplikuji na basketbalový tým, znamená to, že pokud dochází k napětí mezi hráči, je-li trenér dobrý psycholog, pozná, že se něco děje

a snaží se přimět hráče, aby situaci řešili, například vzájemným „vyřikáním“, vysvětlením, co jednomu na druhém vadí a společným hledáním kompromisu.

Pokud latentní konflikty trvají dlouho, zvyšují skupinové napětí, a když se manifestují, je regulace jejich intenzity obtížná. (Novotná, 2010: 60) Jinými slovy řečeno, nahromaděnou zášť jednoho aktéra konfliktu vůči druhému je těžké při procesu projevení, konfrontace a řešení usměrnit tak, aby byl konflikt, co nejrychleji a efektivně vyřešen.

Vývoj konfliktu popisuje také Plamínek (2009: 31-32), a to v sedmi fázích. Říká, že nejprve je skupina v dynamické rovnováze, pak přicházejí jednotlivé fáze:

1. **varovné příznaky** – začínají ještě před viditelným vypuknutím konfliktu,
2. **odlišnosti** – vyvíjejí se z varovných příznaků a stále je možné je řešit jako problém,
3. **polarita** – vyvíjí se z odlišností, věcné problémy jsou personifikovány, interakce nabývají charakteru „kdo z koho“,
4. **separace** – situace „kdo z koho“ je velice náročná a nemůže trvat věčně, proto velmi rychle přerůstá v separaci; účastníci konfliktu spolu přerušují vztahy; pokud spolu účastníci konfliktu nemusí pracovat nebo žít, může být separace konečnou fází konfliktu, v opačném případě se vyvíjí dál,
5. **destrukce** – může systém zlikvidovat nebo postupně přejít do další fáze,
6. **vyčerpání** – účastníci konfliktu jsou již neustálými rozepřemi unaveni a začínají jeden druhého ignorovat a nastává poslední fáze,
7. **latence** – tato fáze nastává v případě, kdy neřešený konflikt nezpůsobí zhroucení systému; konflikt přetrvává, avšak je skrytý, účastníci spolu nekomunikují.

Když má skupina štěstí a konflikt nezpůsobí její rozpad, může se stát, že po fázi latence a pod léčivým účinkem času může opět nastat stav klidu a stability. (Plamínek, 2009: 31-32)

Srovnáme-li vývoj konfliktu dle Novotné i Plamínka, je jasné, že Plamínek celou situaci popisuje podrobněji a upozorňuje na to, že ne každý konflikt je pro sociální skupinu destruktivní. Záleží na jeho povaze a také na osobnostech jeho aktérů.

Nyní se podíváme, jak vnímají konflikty respondenti. Pro účely výzkumu jim byla položena otázka: „*K jakým konfliktům dochází ve vašem týmu?*“ Uvádím k ní tři vybrané odpovědi (dva hráči a trenér).

TÝM „AMATÉR“

„Většinou konflikty vznikají kvůli chybám na hřišti. Mimo hřiště žádné konflikty nejsou.“

(Arnošt)

TÝM „PROFI“

„V našem týmu nedochází k žádným fyzickým konfliktům, pouze při nátlaku na výkon se může stát, že dojde ke slovnímu konfliktu.“ (Petr)

„Pokud se jedná o mládežnický tým, tak často dochází k potyčkám mezi rodiči a trenérem. Jakmile dítě podle rodičů dostává málo prostoru ve hře, pak vzniká konflikt. Velmi záleží na tom, jaká je rodič osobnost, jestli chápe trenérovo rozhodnutí.“ (Trenér „Profi“ týmu)

Jak je vidět, v týmu „Profi“ a ani v týmu „Amatér“ k výrazným konfliktům nedochází. Když už se nějaké napětí objeví, většinou se jedná o drobnou rozepři zapříčiněnou rozdílnými názory nebo fyzickým i psychickým vypětím při hře.

Trenér uvádí odpověď na základě své pozice. Nejde ani tak o konflikty uvnitř týmu, ale spíš o konflikty, vyvolané zvenčí (rodiči), avšak ovlivňující celý tým.

Já, z pozice insidera, vnímám situaci v týmech velmi podobně, jako respondenti. Za celou dobu své basketbalové kariéry jsem zaznamenal pouze dva významnější konflikty, které se však netýkaly přímo hry, ale pro ilustraci je uvedu. Jinak v týmech panuje pohoda.

Asi před dvěma lety jsem byl svědkem konfliktu vyvolaného tím, že jeden z hráčů týmu „Amatér“ přebral druhému přítelkyni. Už z logiky věci mezi nimi docházelo k hádkám, neshodám a jen velmi těžko spolu dokázali ve hře fungovat. Vzájemný vztek v nich tak sílil, že se po jednom prohraném zápase málem poprali. Situaci zachránili ostatní hráči z týmu, kteří se do jejich sporu vložili a potyčku odvrátili. Konflikt se sice týkal pouze dvou hráčů, ale ovlivňoval celý tým. V tom právě spočívá riziko kolektivní hry. Jestliže minimálně jeden členek nefunguje tak, jak by měl, trpí tím celá sestava. Aktéři konfliktu se vzájemně ignorovali, nechtěli jeden druhému nahrávat a docházelo tak ke zbytečným ztrátám bodů. Naštěstí brzy nastala fáze latence, oba hráči spolu přestali zcela komunikovat, trenér je nestavěl do hry ve stejné sestavě a situace se začala pomalu uklidňovat. Po několika měsících se vztahy stabilizovaly, a i když se zcela nepodařilo vrátit je do zajetých kolejí, oba hráči spolu již celkem dobře vycházejí a dokážou spolu za tým hrát s plným nasazením.

K mnohem závažnějšímu konfliktu došlo před rokem a půl v týmu „Profí“. Jeden z hráčů tam kradl. Peníze i basketbalovou výbavu, především boty, které rozprodával. Potřeboval totiž peníze na sázky a jiné hazardní hry. Když byl usvědčen, naprosto pochopitelně to vzbudilo v týmu takové pohoršení, že i přes navrácení odcizených věcí, už mu nikdo nedokázal důvěřovat. Po třech měsících proto z týmu dobrovolně odešel. Krádeže ovlivňovaly hru tak, že dokud nebyl pachatel usvědčen, hráči se vzájemně obviňovali a nebyli schopni hrát kolektivní basketbal. Srovnalo se to až po odchodu onoho „zloděje“.

Na téma konflikty padla při výzkumu ještě jedna otázka: „*Dá se konfliktům předcházet?*“ Zajímalo mě, jak budou respondenti odpovídat, protože prevence konfliktů je, dle mého názoru, velice obtížná. Všichni hráči jsou osobnosti s rozdílnými povahami a ke

konfliktům přistupují odlišně. Prevencí by mohla být supervize, či pravidelné psychologické pohovory. Hráč se více otevře, sdělí své pocity, dojmy a přání, vyjeví to, co ho trápí, co mu vadí, co by rád udělal jinak a na to by měl dobrý trenér reagovat. K vážným konfliktům by v takovém případě pak docházet nemělo. Drobným rozepřím vznikajícím v afektu se podle mě předejít nedá, ty vznikají bezprostředně jako reakce na určitý podnět. Na výše uvedenou otázku byly vybrány opět dvě odpovědi.

TÝM „PROFI“

„Osobní konflikty vznikají z nespokojenosti, například se sebou samotným, nebo ze závisti. Myslím si, že se tomu dá předejít, a to například, když basketbalový hráč vejde do šatny a oznámí kolektivu, že není v dobré náladě a je podrážděný. Kolektiv by měl jeho informaci vzít v potaz a hráčovu špatnou náladu nebrat jako výzvu ke konfliktu.“ (Pavel)

TÝM „AMATÉR“

„Každému konfliktu se dá předcházet, ovšem v kolektivním sportu je někdy konflikt neodvratný a potřebný.“ (Petr)

Tyto odpovědi byly vybrány především z toho důvodu, že byly obsáhlejší než odpovědi ostatní. Většina respondentů totiž nedokázala na otázku odpovědět víc než slovem ANO nebo NE. Ani doplňující otázky příliš nepomohly.

Zajímavou odpověď mi poskytl také trenér „Profi“ týmu, který na stejnou otázku odpověděl: *„Konfliktům se určitě dá předcházet. Pokud dáte hráčům motivaci a oni se snaží plnit to, co mají, tak se nestíhají zaměřit na negativní stránky.“*

Konflikty jsou přirozenou součástí každé sociální skupiny, ale nesmí přerůst míru únosnosti, protože by ji mohly začít negativně ovlivňovat a v krajním případě i rozkládat.

Ke konfliktům může docházet nejen uvnitř skupiny, ale také mezi skupinami. V případě basketbalu se jedná o různé týmy, které spolu hrají jednotlivá utkání, potkávají se na zápasech a turnajích. Vybavuji si jeden velmi vypjatý zápas, plný konfliktních situací. Utkání se odehrávalo na domácí palubovce, které bylo doprovázeno fanděním fanoušků. Už na začátku zápasu bylo jasné, že nebude jednoduchý. Hra byla velice „agresivní“ a skóre se neustále přelávalo. První konflikt nastal v průběhu druhé čtvrtiny, kdy jeden hráč „omylem“ trefil míčem do hlavy protihráče. Oba aktéři se do sebe pustili a začali se slovně napadat. Dostali za své chování oboustrannou chybu.² Druhý konflikt pak nastal po poločase, kdy jeden hráč fauloval protihráče a faul byl posouzen jako neúmyslný. Protihráč to neunesl a začal slovně napadat rozhodčího. Ten situaci vyřešil tím, že mu udělil technickou chybu.³ Na konci zápasu, když byl rozdíl ve skóre dvacet bodů, přišel velký zkrat soupeřícího hráče. Prohra ho natolik rozhodila, že úmyslně napadl hráče, kterého měl takzvaně „po ruce“. Dal mu ránu do zad a následně do obličeje. Pak dokonce napadl i rozhodčího. Ten byl tedy nucen ukončit zápas. Za napadení rozhodčího (inzultace) je hra automaticky ukončena ve prospěch druhého týmu.

Konflikty mezi týmy přerůstají spíš v rivalitu, která souvisí s touhou zvítězit a postoupit do vyšší ligy. Na rivalitu je zaměřena následující podkapitola.

8.4 Rivalita

Rivalita (soupeření) je součástí každodenního života a má mnoho podob – ruší i povzbuzuje, motivuje i deptá, ale možná že plní vedle své destruktivní stránky i jiné úkoly. Průměrný den

---

² oboustranná chyba je chyba, která je připsána bránícímu, ale i útočícímu hráči

³ technická chyba je chyba hráče, který diskutuje s rozhodčím, má různé připomínky k tomu, co rozhodčí písnul - nevhodné chování

lidí je většinou naplněn soupeřivým jednáním a myšlením. Od rána do večera se lidé zabývají představami, v nichž jsou prvky soupeřivých podnětů. (Oehler 2007: 16)

Oehler říká: „Z rivalry se stává závist, ze závisti žárlivost a všechny pocity se spojují do jednoho zamotaného klubka. Soupeření, ať už tomu chceme nebo nechceme věřit, patří vždy a všude k našemu osobnímu životu.“ (2007: 17)

Rivalita je přirozenou a nedílnou součástí sportu obecně a u týmových her se obzvlášť projevuje. Rivalita uvnitř týmu není tak častá, ale občas se projevuje ve formě soupeření o postavení do hry a délku strávenou na hřišti. Pro lepší představu uvedu příklady faktorů, které mohou vnitroskupinovou rivalitu vyvolávat. Odehrávají se především v rámci základní rotace, kterou představuje devět hráčů, střídajících se na hřišti v průběhu hry. Součástí základní rotace je tzv. základní pětka, což je pět hráčů, kteří nastupují od začátku utkání a hrají už od úvodního doskoku. Každý hráč chce pochopitelně hrát co nejvíce minut, aby předvedl, co v něm je. Právě v tomto spočívá jeden z faktorů vyvolávajících rivalitu mezi hráči v týmu, respektive mezi hráči základní rotace. Dalším faktorem může být fakt, že z pohledu fanoušků – laiků jsou lépe hodnoceni hráči s nejvyšším bodovým skóre v zápase. To však nemusí znamenat, že je to nejlepší hráč. V takovém případě jsou rozhořčeni ti, hráči, kteří se v průběhu zápasu snaží získat, zblokovat, doskočit a nahrát maximální množství míčů. Prokazují tak svoji obrovskou kvalitu, kterou však vidí jen ti, kteří basketbalu rozumí.

Hráči, kteří jsou v pořadí na desátém až dvanáctém místě, nastupují v zápase, až když se vyhrává nebo prohrává o třicet bodů, nebo nenastoupí vůbec. Takoví hráči jsou v profesionálních i amatérských týmech a většina z nich je smířena s tím, že nedostanou příliš velkou minutáž, proto mezi nimi k rivalitě většinou nedochází.

Mezi týmy je rivalita větší a častější. Soupeří se o vítězství v zápase a o to, kdo postoupí v tabulce na nejvyšší příčku a do vyšší ligy. V obou pozorovaných týmech se

naštěstí objevuje rivalita, která je spíše motivačním prostředkem k tomu, podat co nejlepší výkon.

Při výzkumu jsem se respondentů ptal: „Setkal ses s rivalitou uvnitř týmu nebo mezi soupeřícími týmy? Pokud ano, jak se projevovala?“ Vybral jsem tři odpovědi.

TÝM „PROFI“

„Momentálně v našem týmu prožívám zdravou rivalitu, kdy soupeřím s ostatními spoluhráči o minuty strávené v zápase. V mládežnických kategoriích existovala (a zřejmě existuje i dnes) rivalita mezi týmy z měst X a Y, které spolu neustále ve všem soupeří. Projevovalo se to nejen obrovským nasazením na hřišti, ale také mnohem větší účastí fanoušků a jejich obrovskou podporou „svých“ týmů.“ (Pavel)

„Rivalita je a vždy bude. Uvnitř týmu se jedná o souboj o „minutáž“ na hřišti. Mezi týmy se často jedná o meziměstská či městská derby. Rivalita se projevuje větší motivací v zápase a vyšší frekvencí osobních střetů, či slovních potyček.“ (Petr)

TÝM „AMATÉR“

„Setkal, a projevovala se kladně. V případě našeho týmu nás to hnalo kupředu.“ (Alois)

Z odpovědí hráčů je vidět, že rivalita je opravdu přirozenou součástí basketbalu. Potvrzují můj názor, že uvnitř týmu se projevuje soupeřením o delší a častější hru na hřišti a v zápasech se soupeřem spíše motivuje k lepšímu výkonu, než aby měla nějaký destruktivní dopad. Prostřednictvím rivality se hráči vyprovokují k tomu vydat ze sebe maximum a hrát naplno.

Pro doplnění názorů hráčů uvádím ještě odpověď trenéra „Profi“ týmu na stejnou otázku: *„Všiml. Dá se říct, že v každém zápase nebo týmu. Bez rivality a soutěže by to nešlo. Projevovala se především předháněním, kdo je lepší, kdo dá více bodů, kdo více zaujme diváky atd.“*

Je vidět, že rivalita je vnímána z pohledů hráčů i trenéra naprosto stejně – jako potřebná, samozřejmá a v podstatě důležitá, plní funkci motivační, je faktorem, který pomáhá týmové soudržnosti a upevňuje vztahy.

9. SHRUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Průběh výzkumu hodnotím jako bezproblémový. Respondenti ochotně odpovídali na otázky, podělili se se mnou o své zkušenosti a názory a poskytli mi tak dostatek informací, které jsem potřeboval ke zhodnocení situace v amatérském i profesionálním basketbalovém týmu.

Cílem práce bylo zjistit hlavní rozdíly mezi amatérskou a profesionální úrovní basketbalu a vymezit faktory, které ovlivňují vztahy uvnitř dvou předem vybraných basketbalových týmů a mezi týmy na zápasech. Výzkumná otázka v podstatě vyplývá z cíle práce a zněla: Jak se liší vztahy v profesionálním a amatérském basketbalu a co je ovlivňuje? Cíl práce se mi podařilo naplnit, a tím pádem také zodpovědět výzkumnou otázku.

Rozdíl mezi profesionální a amatérskou úrovní basketbalu spočívá především v otázce finančního ohodnocení. Hráči profesionálních týmů se hrou živí, tedy jejich kvalita je finančně odměněna, kdežto amatérští hráči se basketbalu věnují pro radost z pohybu, zábavu a odreagování. Dalším rozdílem je množství a kvalita tréninků. Hráči profesionálního týmu trénují mnohem více a intenzivněji. Motivací pro ně je postup do extraligy a touha být co nejlepším hráčem.

Jako další cíl výzkumu jsem si stanovil definovat faktory, které ovlivňují vztahy, konflikty a rivalitu v týmech i mezi týmy. Výzkumem bylo odhaleno celkem šest faktorů:

- vedení týmu – trenér
- příchod nového hráče do týmu
- délka nasazení ve hře (minutáž)
- velké ambice některého z hráčů
- osobní problémy
- touha po vítězství a postup do vyšší ligy

Trenér může vztahy a konflikty v týmu ovlivnit velice zásadně. Pokud projeví větší sympatie k některému z hráčů, více ho dosazuje do hry a neustále jej upřednostňuje, určitě se to setká s nevolí ostatních. To je jeden z případů negativního ovlivnění. Dalším může být obrovský tlak na hráče, direktivní styl řízení a nekompromisní jednání. Hráči jsou pak nervózní, roztržití, nesoustředí se na hru, dělají chyby a vzájemně na sebe mohou útočit. Trenér však může vztahy ovlivnit i pozitivně, a to tak, že je dobrým psychologem, přistupuje k hráčům empaticky, je vnímavý a zaměřuje se spíše na povzbuzení a správnou motivaci. V týmu pak panuje větší klid a pohoda, hráči se více soustředí a hra dostává zcela jiný ráz.

Trenér týmu „Profí“ je už z logiky věci větším profesionálem než trenér týmu „Amatér“. Trénování je jeho hlavní pracovní činnost, je za ni od klubu placený. Mnohem více se o své svěřence stará a vztahy se snaží posilovat a pozitivně ovlivňovat. V týmu „Amatér“ se mnohem častěji stává, že trenér obsadí jednoho hráče do hry na delší dobu než druhého a z toho vznikají výše zmíněné konflikty. Trenér vykonává činnost ve svém volném čase a je pouhým poloprofesionálem, tudíž ve věci vedení týmu dělá více chyb.

Délka nasazení ve hře (minutáž) se při výzkumu, respektive v odpovědích respondentů, objevovala často jako jeden z faktorů ovlivňující vztahy a konflikty v týmu. Ve velké míře souvisí s faktorem v podobě trenéra, protože právě ten rozhoduje o tom, jak dlouho jednotliví hráči ve hře zůstávají. Pokud některý z hráčů ve hře setrvává déle, i když to není třeba, může to u ostatních hráčů vyvolat nevoli, závist či spekulace, ze kterých pak vznikají dohady, hádky a konflikty.

V týmu „Profí“ trenér více obsazuje do hry úspěšné a lépe placené hráče, protože předpokládá, že zajistí týmu lepší výsledky. V týmu „Amatér“ rozhoduje stejně jako v týmu „Profí“ kvalita hráče, ale také již několikrát zmíněné větší sympatie trenéra k některým svěřencům.

Příchod nového hráče do týmu je faktorem, který vztahy ovlivňuje především v případech, jedná-li se o problémového, arogantního, nespolupracujícího člena, příliš úspěšného hráče nebo naopak takového, který ničím nevyniká, a tím pádem tým moc neposílí.

V týmu „Profí“ se častěji setkáváme s hráči arogantními nebo příliš úspěšnými. Do týmu „Amatér“ pak vstupují všechny zmíněné typy hráčů. Vztahy pak vyplývají z toho, jak je tým přijme.

Velké ambice některého z hráčů jsou také významným faktorem. Hráč, který touží po velké kariéře, míří vysoko a je pro to ochoten jít i, jak se říká, „přes mrtvoly“, je obrovským narušitelem atmosféry a situace v týmu. Většinou má dojem, že on je nejsilnějším hráčem, touží pouze po vítězství a prohru nedokáže přijmout. Útočí pak na ostatní hráče, kritizuje, poučuje, uráží a celkové klima v týmu je narušeno.

S velkými ambicemi hráčů se více potýká tým „Profí“. Jde jim o kariéru a postup do vyšší ligy. Hráči z týmu „Amatér“ hrají většinou pro zábavu a odreagování a přílišné ambice se zde nijak výrazně neprojevují.

Osobní problémy dokážou vztahy, konflikty a rivalitu ovlivnit mnohdy více než problémy spojené s hrou. V kapitole 8.3 byly uvedeny dva příklady konfliktů na osobní úrovni (přebrání přítelkyně, krádež), na kterých bylo představeno, jak mohou být dobré vztahy ze dne na den naprosto a nenávratně zničeny a konfliktu nelze zabránit.

V týmu „Profí“ se faktor osobních problémů objevuje častěji než v týmu „Amatér“, protože na základě smlouvy jsou hráči nuceni nastoupit do každého zápasu a omluví je pouze zranění. V týmu „Amatér“ může hráč z důvodu osobních problémů vynechat zápas, aniž by za to byl sankciován.

Touha po vítězství a postupu do vyšší ligy je faktorem také velice zásadním. Vyplývá to z podstaty a osobnosti jedince. Někteří lidé nedokážou unést prohru a touží být neustále na vrcholu a těmi nejlepšími, pak se teprve cítí spokojeni. V týmové hře je však

takový člověk velice problematickým článkem, protože dokáže zklamaný tým po prohraném zápase ještě více podráždit uštěpačnými poznámkami, kritikou a obviňováním.

V týmu „Profi“ to funguje tak, že hráči dostávají bonusy za každou výhru a pokud tým postoupí do vyšší soutěže, tak i vyšší plat. Jsou tedy výrazně více motivováni. V týmu „Amatér“ jde hráčům především o udržení soutěže, ale touha po postupu do vyšší ligy je tady také velmi výrazná.

Těchto šest faktorů bylo při výzkumu odhaleno a označeno jako nejzásadnější proměnné ovlivňující atmosféru a situaci v obou zkoumaných týmech.

10. ZÁVĚR

Jak již bylo zmíněno při shrnutí výsledků výzkumu, cíl práce - zjistit hlavní rozdíly mezi amatérskou a profesionální úrovní basketbalu a vymezit faktory, které ovlivňují vztahy uvnitř dvou předem vybraných basketbalových týmů a mezi týmy na zápasech, byl naplněn.

Studium odborné literatury a metody výzkumu (polostrukturované rozhovory, zúčastněné pozorování a pozorování z pozice insidera) mi pomohly uceleně vyjádřit, jak se liší profesionální a amatérská úroveň basketbalu a co vztahy uvnitř týmů ovlivňuje.

Moc si cením toho, že hráči z týmů „Profí“ a „Amatér“ se mnou ochotně spolupracovali a poskytli mi tak dostatek podkladů pro zpracování bakalářské práce. S výraznými problémy jsem se nepotýkal, ale velmi obtížné bylo zúčastněné pozorování a pozorování z pozice insidera, neboť v obou zkoumaných týmech aktivně působím a bylo nutné získat nadhled a snažit se nezatěžovat výzkum subjektivním názorem. Musel jsem v sobě potlačit osobní sympatie a dívat se na vztahy, konflikty a rivalitu víc objektivně. Myslím, že se mi to celkem dařilo. Pomáhal jsem si tím, že jsem si situaci v týmu popsal na kus papíru, hodnotil jsem chování hráčů ve vztahu k ostatním a k trenérovi, vypsal jsem si klady a zápory obou týmů a svých osobních pocitů jsem se snažil zcela vyvarovat. K hodnocení týmů jsem přistupoval především jako zúčastněný pozorovatel a metodu pozorování z pozice insidera jsem používal jako doplňkovou, v případě, kdy bylo potřeba doplnit i můj vlastní pohled, nebo když se v průběhu pozorování nepodařilo něco zcela analyzovat a bylo třeba použít zkušenosti a poznatky z doby před započítím výzkumu.

Téma Dynamika vztahů v profesionálním a amatérském basketbalovém týmu je tématem poměrně širokým a dalo by se ještě podrobněji rozpracovat. Za zamyšlení by jistě stálo zaměřit se pouze na konfliktní situace, jejich vznik, průběh a řešení, pocity zúčastněných

aktérů apod. Stejně tak by samostatným tématem mohla být rivalita uvnitř týmu a mezi týmy, avšak pozorování by muselo být dlouhodobější.

Jak již bylo uvedeno, basketbal je kolektivním kontaktním míčovým sportem a utváření sociálních vztahů uvnitř týmu je jeho přirozenou součástí. Konflikty se zde dají předpokládat, avšak je důležité umět je zvládnout a efektivně vyřešit. Rivalita pak může být hnacím motorem a motivací k lepším výkonům, záleží však na konkrétních hráčích a týmu, jako celku, jak se k ní postaví.

11. BIBLIOGRAFIE

HENDL, J. 2005. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál s.r.o.

CHOUTKA, M. a kol., 1996. *Sportovní hry*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství

NOVOTNÁ, E. 2010. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada

OEHLER, T. K. 2007. *Rivalita a jak s ní správně zacházet*. Praha: Beta Books

PETRUSEK, M. a kol., 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.

PLAMÍNEK, J. 2009. *Konflikty a vyjednávání*. Praha: Grada

REICHEL, J. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada

SEKOT, A. 2003. *Sport a společnost*. Brno: Paido

SLEPIČKOVÁ, I. 2000. *Sport a volný čas*. Praha: Karolinum

SOUKUP, M. 2014. *Terénní výzkum v sociální a kulturní antropologii*. Praha: Karolinum.

SLUKA, T. I. 2007. *Profesionální sportovec (právní a ekonomické aspekty)*. Praha: Havlíček

Brain Team

STRAUS, A. CORBINOVÁ, J. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno: Sdružení podané ruce.

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA I – Otázky pro respondenty

PŘÍLOHA II – Ukázka přepisu rozhovoru

PŘÍLOHA I – Otázky pro respondenty

1. V čem vidíš rozdíl mezi profesionálním a amatérským basketbalem?
2. K jakým konfliktům dochází ve vašem týmu?
3. Dá se konfliktům předcházet?
4. Pociťuješ změny, když k vám do kolektivu přijde nový člen?
5. Má trenér rozhodující hlas?
6. Jaké jsou vztahy ve vašem týmu?
7. Ovlivňuje vztahy v týmu trenér?
8. Setkal ses s rivalitou uvnitř týmu nebo mezi soupeřícími týmy? Pokud ano, jak se projevovala?

.

PŘÍLOHA II – Ukázka přepisu rozhovoru

Tým „Profi“

Respondent: Pavel

Věk: 27

Basketbal hraje: 19 let

V týmu „Profi“ působí: 6 let

1. V čem vidíš rozdíl mezi profesionálním a amatérským basketbalem?

„Profesionální basketbal je více o taktice a větším objemu tréninků a také o financích.

V profesionálním basketbale na sobě chce každý pracovat, dělat vše naplno a zlepšovat se ve všech činnostech. Amatérský sport je spíše pro zábavu, aby si člověk zasportoval a provozoval to, co ho baví. V amatérském basketbale člověk většinou nemá žádné vyšší cíle.“

2. K jakým konfliktům dochází ve vašem týmu?

„V našem týmu k fyzickým konfliktům naštěstí nedochází, ale občas dojde ke konfliktům slovním, které vznikají např. z toho, že jeden hráč obviňuje druhého z prohraného zápasu.“

3. Dá se konfliktům předcházet?

„Osobní konflikty vznikají z nespokojenosti, např. se sebou samotným, nebo ze závidění. Myslím si, že se tomu dá předejít, a to např. tak když basketbalový hráč vejde do šatny a oznámí kolektivu, že není v dobré náladě a je podrážděný. Kolektiv by měl jeho informaci vzít v potaz a hráčovu špatnou náladu nebrat jako výzvu ke konfliktu.“

4. Pociťuješ změny, když k vám do kolektivu přijde nový člen?

„Změny určitě pociťovány jsou – záleží, jaký charakter hráče přijde. Pokud přijde hráč, který rychle zapadne do stávajícího týmu (party), tak tu změny až tak pociťovány nejsou, ale pokud přijde hráč, který je sice výkonnostně kvalitní ale charakterově špatný – určitě jsou negativní pocity spatřovány u všech hráčů.“

5. Jaké jsou vztahy ve vašem týmu?

„Vztahy v našem týmu jsou, dle mého názoru, velmi dobré. Nevšímám si, že by vznikala nějaká nenávisť mezi jednotlivými hráči nebo že by si někdo něco záviděl. Naopak si myslím, že u nás funguje zdravý konkurenční boj, kdy každý hráč chce soupeřit s ostatními, aby si zasloužil více minut v utkání.“

6. Ovlivňuje vztahy v týmu trenér?

„V našem týmu trenér ovlivňuje vztahy velmi! Je to zapříčiněno tím, že i když v týmu koluje pohodová atmosféra, při utkání se trenér dostane pod tlak a vznikne u něho stres. Jeho negativní energie je pak přenášena na nás hráče. Výsledkem toho všeho je, že z vyhraného utkání nemáme takovou radost. Pocity jsou chvílemi i rozpačité a vše je to ovlivněno chováním trenéra.“

7. Má trenér rozhodující hlas?

„Pokud se jedná o profesionální klub – určitě by měl mít trenér rozhodující slovo, a jeho slova a činy by měli hráči respektovat. U amatérského týmu by neměl být dle mého názoru trenér brán jako nějaký nadřízený – je tam více propojená komunikační rovina mezi trenérem a hráči (trenér více diskutuje s hráči, jaký trénink nebo systémy jim vyhovují).“

8. Setkal ses s rivalitou uvnitř týmu nebo mezi soupeřícími týmy? Pokud ano, jak se projevovala?

„Momentálně v našem týmu prožívám zdravou rivalitu, kdy soupeřím s ostatními spoluhráči o minuty strávené v zápase. V mládežnických kategoriích existovala (a zřejmě existuje i dnes) rivalita mezi týmy z měst X a Y, které spolu neustále ve všech směrech soupeří. Projevovalo se to nejen obrovským nasazením na hřišti, ale také mnohem větší účastí fanoušků a jejich obrovskou podporou „svých“ týmů.“